

HIMMELGÅDER

DANSK KUNST OG ASTRONOMI 1780-2010

I. UDSILLINGSTEMAER

Intro	4
Observatorium	4
Himmeldybet	4
Stjernernes dans/klodernes kamp	4
Månen tur-retur	5

II. ZOOM PÅ UDVALGTE KUNSTNERE

C.W. Eckersberg	6
J.C. Dahl	6
J.F. Willumsen	7
Oluf Høst	8
Else Alfelt	9
Olivia Holm-Møller	10
Carl-Henning Pedersen	11
Frede Christoffersen	11
Vilhelm Bjerke Petersen og Erik Ortvad	12
Jakob Jensen	13
Margrethe Sørensen	13
Thorbjørn Lausten	14
Lotte Tauber Lassen	15
John Olsen	15
Steffen Jørgensen	16
Mads Gamdrup	16
Kirsten Klein	17
Inge Lise Westman	17
Anders Brinch	18
Nina Sten-Knudsen	18
Goodiepal	19

III. KUNSTEN I PERSPEKTIV

Astronomiske genstande	21
Film	22
Musik	23

HIMMELGÅDER

Dansk kunst og astronomi 1780-2010

HIMMELGÅDER er en udstilling om krydsfeltet mellem kunst og astronomi. Gennem mere end 200 års dansk billedkunst undersøges, hvorledes billedkunstnere gennem tiden har fundet inspiration i astronomiens kortlægning af rummet og de fascinerende himmellegemer. Udstillingen viser desuden eksempler på historiske astronomiske genstande, astronomibøger, lyrik og science fiction-film, som kunstnere gennem tiderne har ladet sig inspirere af. Gennem en række temaer viser udstillingen billedkunstnernes fascination af det derude:

I. 1780-1880: OBSERVATORIUM

Romantikens kunstnere nærrede på den ene side en skrækblandet fascination for universets uendelige udstrækning og på den anden side en nysgerrighed over for tidens astronomiske opdagelser og videnskabelige empiri. I perioden 1780-1880 var en lang række kunstnere optaget af Månen som motiv, hvilket ikke mindst skal ses i lyset af udviklingen inden for astronomien, der i perioden bl.a. dokumenterer Månen ved hjælp af fotografiske gengivelser.

II. 1880-1920: HIMMELDYBET

I takt med den stadig mere præcise kortlægning af rummet beskæftiger kunstnerne sig med livet hinsides det jordiske og tilværelsens dybde. Tidens opfattelse af rummet er præget af en naturvidenskabelig præcision kombineret med åndelige og religiøse retninger. Dette gælder især symbolismen omkring år 1900, men det er en tendens, der fortsætter frem til Første Verdenskrig, hvor nød og elendighed hensatte mange til fantasier om et andet liv ude i rummet, hinsides de jordiske trængsler. I denne periode dukker de første science fiction-film op.

III. 1920-1970: STJERNERNES DANS/KLODERNES KAMP

I tiden efter Første Verdenskrig indgår de kosmiske motiver i den moderne abstrakte kunst. Sole, måner, stjerner hvirvles rundt i skildringer af kosmiske landskaber, hvor tidens historiske og eksistentielle spændinger forplanter sig til motiver af kæmpende kloder gengivet i farvestærke og ekspressive værker. Kunstnernes fokus på et dynamisk kosmisk univers går i dialog med Edwin Hubbles teorier om, at universet konstant udvider sig og er i bevægelse. Samtidig indgår gengivelser af Månen, Solen og Stjernerne i mere poetiske skildringer af

naturen og himlen, hvor naturens lyriske dimension får et kosmisk modspil af firmamentets himmellegemer.

IV. 1970-2010: MÅNEN TUR-RETUR

Den første månelanding i 1969 markerede på ingen måde afslutningen på billedkunstnernes interesse for rummet. I den aktuelle billedkunst omsættes på den ene side astronomiens og naturvidenskabens metoder i en række værker, der trækker direkte på materiale stillet til rådighed af NASA, satellitter, rumteleskoper mm., og på den anden side kommenterer billedkunsten med ironi og humor vores fortsatte fascination af det uendelige univers.

På værskiltene er markeret, hvilket tema værket er grupperet under.

STJERNESKUD

På fladskærmen vises en række astronomiske fotografier, som er indsendt til Flickr-gruppen HIMMELGÅDER. Har du lyst til at få vist dit eget billede af nattehimmelen, så mail det til: foto@himmelgaader.dk

GO & GHH

C.W. ECKERSBERG (1783-1853)

Der kendes et mindre, men betydningsfuldt antal nattebilleder fra Eckersbergs hånd, heriblandt *Måneskinsbillede* fra 1821, som er malet efter Eckerbergs lange ophold i Rom. Motivmæssigt hører værket til blandt hans mariner, men med dets fokus på naturens stemningsgivende elementer indskrives det sig i højere grad i en tysk romantisk tradition end hans øvrige mariner. Eckersberg besøgte også Dresden, der var centrum for tysk romantik, og antagelig med inspiration fra opholdet her skildrede han i dette måneskinsbillede fiskerne, der vender hjem fra naturens arbejde på havet under fuldmånens skær, mens et yngre par er på måneskinstur langs molen. Havet er spejlblankt, og fuldmånens skær oplyser med projektøragtig styrke havet, hvor genskinnet danner en månesøjle.

Eckersberg, der var en dreven billedkompositør, lader himlens skyer indramme Månen, og på det blikstille hav ligger skibene parallelt med billedfladen, mens Månens spotlys oplyser ankertovet på det nærmeste fartøj. Masten spejler sig i det natsorte vand, og dens flygtige refleksion, der måske snart udviskes af skyformationerne, danner en korslignende figur i billedet, hvor skibene vidner om den kristne sjæls rejse over dødens hav, mens Månen kan ses som et symbol på Jesus.

Blandt Eckersbergs bekendte var matematikeren og astronomen G.F. Ursin (1797-1849), der i 1819 var blevet konstitueret observatør ved Rundetårns observatorium; førstehåndsviden om astronomi har således været umiddelbart tilgængelig for Eckersberg. GO

JOHAN CHRISTIAN DAHL (1788-1857)

Johan Christian Dahl var ikke ene om at ville skildre "det sublime" i naturen. Men J.C. Dahls landskaber er alligevel anderledes end hans kollegers i den romantiske bevægelse. Der er ofte en stor dramatik og voldsomhed i de landskabsmalerier, som Dahl malede. J.C. Dahl malede det sublime frem i skildringer af naturens kræfter, når de brød op af jorden eller frem på himlen: bjergformationer og fossende floder, som han huskede dem fra Norge, eller voldsomt uvejr, som han så det i Italien, Tyskland og Danmark. I Italien malede han *Bugten ved Napoli i måneskin og Vesuv i udbrud* i 1821. Vulkanudbruddet står som et af billedkunstens stærkeste udtryk for naturens magt; intet menneske kan stille noget op over for denne voldsomme kraft fra Jordens indre.

Men J.C. Dahl skildrede ikke alene naturens ustyrlighed, men også dens uforanderlighed i form af Månen, som roligt og stedsevarende hænger centralt i maleriet af vulkanudbruddet ved Napoli. Månen var et tilbagevendende motiv hos romantikerne i almindelighed og hos J.C. Dahl i særdeleshed. Han vendte tilbage til dette gådefulde himmellegeme igen og igen lige som den tyske maler Caspar David Friedrich (1774-

1840), som han lærte at kende i Dresden. Begge malere har melankolien som et stærkt udtryk, især i deres skildringer af nattevandrere i måneskin.

Månen blev et stærkt symbol for melankolien igennem hele romantikken og frem til midten af 1800-tallet, hvor billedkunstnere i højere og højere grad rettede blikket mod fjerne stjerner og planeter. Hos J.C. Dahl og romantikerne var Månen et af de foretrukne steder, man kunne rette sin følelse af længsel og melankoli mod. I Dahls nattebilleder, bl.a. *Kysten ved Laurvig i Norge i måneskin* fra 1840, bliver melankolien akkompagneret af en uro bl.a. i de fantastiske skyformationer, hvor mørke og månelys skaber en underspillet dramatik i selv hans mest afdæmpede nattebilleder. J.C. Dahl brugte flere år på at mestre sin skyteknik, og resultaterne fik stor opmærksomhed i samtiden. Bl.a. C.W. Eckersberg lod sig inspirere af Dahls skystudier i sit eget arbejde, men i en anden farvetone og med et mere harmonisk udtryk end det, der udspiller sig på J.C. Dahls nattehimmel. TVM

J.F. WILLUMSEN (1863-1958)

J.F. Willumsens himmelgæder fungerer som kraftkredse, der løfter subjektet ud af det trivielle og personlige og ind i et epos med uanet potentiale. Himmelrummet lades med betydning i hans monumentale malerier, så stjerner, måne og planeter bliver lysende symboler. Her forankres individets eksistens i et svimlende perspektiv af milliarder af års historie og gæder.

Den kosmiske kulisser skaber en stærk forbindelse mellem det personlige og det universelle: Den kraftfulde sol med tydelige stråler i klare regnbuefarver eller isnende hvid er helt tæt på kroppene i *Himmelgæden*, 1938 og *Naturskræk*, 1916, og himlens elementer er markante fænomener, der fortsætter ud på rammen og varsler om en verden meget større end lærredets. Sarte solstråler og fjerne cirkelformer ville blive udslettet, hvis de indfandt sig i værkerne. Willumsens kosmos er tæt på og relaterer sig til mennesket. Det er et spejl, hvori det evige og uendelige forenes med en privat mytologi, som den udspiller sig i *Himmelgæden*. Her svæver Willumsen som halvt tiger halvt menneske, hvid og forstenet som en udødelig figur, blandt stjerner og planeter. Han indtager himmelrummet, som var han selv en kosmisk stjerne, og signalerer sin symbiose med universet med afbildningen af Cassiopeia, der har form som et W, samt Løvens stjernebillede – "Løven" var Willumsens kæle navn.

I bjergbillederne er det de franske alper, der udfordrer nattehimmelen og fortæller om Jordens kraft. *Sidste lysning på Mont Blanc*, 1937 er både en poetisk og massiv fremstilling af den natur, der overvælder menne-

sket og perspektiverer dets eksistens. Willumsen fotograferede i starten af det 20. århundrede bjerglandskaber og indskrev oplysninger om tidspunkt og vejr på fotografierne, for eksempel "Morgentaager" eller "efter Dagsregn". Fotografierne kan have været et redskab i forbindelse med udformningen af de senere bjerglandskaber, men malerierne overskrider det objektivt registrerende: De er stærke udsagn om naturens grandiositet og mytiske kraft, som ophøjer det individ, der lader sig opsluge. AG

OLUF HØST (1884-1966)

*Jeg er optaget af vinternatten,
jeg sidder i haven hver stjerneaften –
[frosten] deroppe er så rent og grænseløst,
man kommer ned igen.*

Fra Oluf Høsts logbøger i 1950'erne

Oluf Høsts malerier af stjernekonstellationen Orion hører til hans mest yndede. De er af en billedtype, der gennemløber flere faser, og i de sidste versioner nærmer han sig det abstrakte, genstandsløse maleri – eller mere præcis det informelle maleri. Godt gået af en mand, der var tæt på de firs. Men historien bør begynde i kunstnerens ungdom.

Høst har i tidens løb haft flere vinkler på temaet. Ofte kan man se hans pure ungdomstid på de syv verdenshave trukket frem. Unge Høst på dækket, fyldt med længsel efter dem derhjemme med de tindrende stjerner foroven i det endeløse rum. Måske. Skal vi lede efter inspirationskilder til Oluf Høsts billeder, er lyrikeren Thøger Larsen (1875-1928) et godt bud. Edvard Munchs (1863-1944) og Vincent van Goghs (1853-1890) måde at skildre stjerner på gav Oluf Høst de eksempler, han havde brug for, når han skulle male sin personlige opfattelse af universet. Der er helt oplagt en anderledes holdning bag de Orion-billeder, Oluf Høst maler i sine sidste år. Det gør Oluf Høsts billeder af Orion fra 1950-60'erne enestående. Det typiske Orion-billede fra denne periode er malet, så man ser gavlen på Høsts hjem til venstre. Op af den gror en lind. I baggrunden ses naboens skråning med hønsehuset på. Til venstre et af havens kirsebærtræer. I det rum, der er mellem gavl og kirsebærtræ, udfolder rummet sig. Der ses Orions bælte med de karakteristiske tre stjerner. At kompositionen sandsynligvis er hentet fra Vincent van Goghs Natcafeen, 1888, får være i denne her omgang.

I Oluf Høsts sidste ti år har han et venskabeligt forhold til den unge kunstner Preben Hornung (1919-1989). De skriver sammen og diskuterer kunstens væsen. I april 1960 lyder det: "En galakse, det guddommelige, kan kun leve i det 'nonfigurative' intet er mere ensomt og stofløst end i rummet."

I Oluf Høsts Orion-billeder bevæger billederne sig over i det formløse. Det bliver flade uden konturer eller dybde. Flade med tegn – stjerner

– på. Men lige meget om vi kigger ud eller ind, er rummet endeløst. Oluf Høst når i løbet af livet at skulle forholde sig til forskellige opfattelser af rum. Han formår at integrere tiden, stedet og den viden, han besidder, i netop Orion-billederne. Ikke underligt, at Høst kaldte billederne for sit "kunstneriske testamente". JHS

ELSE ALFELT (1910-1974)

Else Alfelt var i starten af det 20. århundrede med til at udvikle det abstrakte maleri i Danmark. Som en af de få kvindelige kunstnere deltog hun aktivt i flere af datidens kunstnersammenslutninger, bl.a. den internationalt berømmede Cobra-bevægelse, og hun modtog inden sin død en række priser og udmærkelser. Allerede før debuten i 1936 fandt hun sammen med maleren Carl-Henning Pedersen (1913-2007), og de etablerede et sjældent kunstnerisk og personligt parløb, som varede ved indtil Elses død i 1974. Carl-Henning Pedersen beskrev siden sit ægteskab med Else som "40 lykkelige år med Månens malerinde". At hun også selv opfattede Månen som en helt særlig inspirationskilde, lagde hun aldrig skjul på: I et interview med Virtus Schade udtalte hun således:

Hele min barndom og tidligste ungdom boede jeg ude, hvor byen og landet mødtes [...], derude på grænsen kendte vi før 1920 kun petroleumslampen, indenhus og udendørs deltes tiden i mørketid og maa-netid. [...] efterhaanden opfyldte det voldsomme og paa samme tid blide himmellys ikke alene et praktisk formaal. Jeg blev ogsaa forelsket – i lyset. Jeg blev maaneskudt. Naar det var fuldmaane stod jeg op og gik ud for at læse ved dens lys, eller blot for at bade mig i dens hvide skær, se min egen skygge i natten. Maanen har skabt nogle af mine mest betagende oplevelser.

Else Alfelts koloristiske talent udfoldes i et abstrakt formsprog, der foruden Månen også har bjerget, Solen og klodernes vandring over himlen som gentagne motiver. Ikke alene på det symbolske plan, men også formalistisk er netop cirkelbevægelsen, der sættes op mod spidse former, kendetegnende for hendes kunst. Med årene udviklede cirklen sig til en roterende spiralbevægelse, som det især ses i en serie af kvadratiske malerier fra 1960'erne, malet i et abstrakt formsprog og med en begrænset brug af farvepaletten, som det f.eks. ses i maleriet *Månens landskab med kratere*, 1969.

I talrige interviews og egne tekster beder hun sig fritaget for, at man tolker hendes billeder som gengivelser af den ydre verden. Hun understreger gang på gang, at hendes billeder ikke skal opfattes som naturalistiske – det er f.eks. ikke den topografiske gengivelse af landskabet, der optager hende, men derimod at afdække det, der er bag tingenes umiddelbare fremtræden. Denne stædige insisteren på at ind-

fange det uendelige landskab, verdensrummet, universet og evighe- den har hun formuleret som et nærmest transcendentalt, metafysisk projekt: "Mine billeder er en lyrisk opfattelse af verden. Jeg føler selv, jeg befinder mig et sted i rummet ovenover. Jeg er jo en del af det. Mine billeder er på den anden side af virkeligheden. De er virkelige, blot på den anden side. Der hvor det uanede kan ske." Med andre ord er kunsten for Else Alfelt et vindue, igennem hvilket man aner universets hemmeligheder. HLN

OLIVIA HOLM-MØLLER (1875-1970)

*Jeg har været med i de lange tidsrum,
kloder har jeg set samle sig i verdensaltet
i den vældige orkans vilde hvirvel
gløde, lue og slukkes!
Jeg er en gnist af den store brand.
Jeg har i mit indre.
Olivia Holm-Møller*

Der er en voldsom kraft i Olivia Holm-Møllers malerier. I værket *Farve og rytme* fra 1945 hvirvler en brændende sol rundt på lærredet, mens små sorte planeter bliver trukket med rundt og halvvejs ind i midten af Solen og maleriet. Det er ikke et maleri af en stille og andægtig naturtilstand, som f.eks. i guldaldermalernes skildringer af nattehimlen, men derimod et ekspressivt maleri af ustyrlige kræfter. Den hvirvlende sol er en del af en kosmisk motivverden, som går igen i Olivia Holm-Møllers malerier. Det er en billedverden, som rummer ufattelige kræfter, men ikke kræfter, der er fremmede for mennesket. Hun havde et stærkt personligt udtryk, men dette udtryk var samtidig et forsøg på at nå ned til en almenmenneskelig eller universel tilstand, hvor kræfterne er større, end fornuften kan kapere. Derfor måtte hun også ud af Danmark og til Afrika, Asien og Mellemamerika for senere at vende hjem, hvor hun malede nogle af dansk billedkunsts mest farvemættede malerier.

Flere af de kosmiske malerier har den ligefremme og uprætentiøse titel *Kun farve og rytme*, u.å., og det er intet andet end farver på et lærred. Det kan dog være mere end nok; det er intense, fyrige farver og ekspressiv billedkunst i en af sine reneste former, først og fremmest, fordi Olivia Holm-Møllers farver – især hendes gule signaturfarve – synes at stå klare, stærke og funklende. Værkerne vidner om en passioneret maler, som kæmpede med sin kunst, sin omverden og muligvis sig selv. Hun blev aldrig til fulde anerkendt af den danske kunstverden, da hun levede, men måtte arbejde for anerkendelse gennem hele sit liv og virke. TVM

CARL-HENNING PEDERSEN (1913-2007)

Carl-Henning Pedersen tilhører gruppen af danske spontan-abstrakte kunstnere, der, motiveret af verdenskrigene, tilstræbte et nyt og frit samfund båret frem af et spontant og universelt billedsprog. I denne søgen bliver kosmiske motiver som Solen, Månen og Stjernerne ikke overraskende inddraget som faste elementer, der er genkendelige på tværs af kulturer og samfundsskel. De kosmiske elementer er dermed tæt inkorporeret i de abstraktes visioner. I Carl-Henning Pedersens billedunivers skildres naturens elementer side om side med hans karakteristiske figurationer, der synes uden jordforbindelse, men svæver vægtløse over billedfladen – i himlen, på Jorden eller i havet – omgivet af måner og "stjernesole", der som oftest stråler livgivende og flerfoldigt på billedfladen. Figurene synes at have givet sig det kosmiske i vold og står i 1980'ernes værker som *Venus*, 1981 og *Stjernenatten*, 1983 som elementer i et eventyrligt spil og med en udpræget lethed, der er fremmed for hans tidlige værker, særligt fra mellemkrigsårene hvor billederne er bærere af et stærkt eksistentielt indhold. Som i det dramatiske værk *To sole* fra 1943, der skildrer en central, profilvendt skikkelse svævende frit på billedfladen med sine nøgne arme rækkende mod himlen og den dominerende blå fugl, der på dramatisk vis har indtaget himmelrummet. Fuglen indgår som oftest i Carl-Henning Pedersens symbolske univers som et billede på frihed, men synes her at være plaget af mørke og angst. Som kontrast er menneskeskikkelsen omgivet af to sole, der sender sine livgivende stråler ind i det golve landskab. Solen står her som en livgivende naturkraft, samtidig med at den som kosmisk element udgør noget uforanderligt i en verden, der, her på kanten af Anden Verdenskrig, blottede sin konstante foranderlighed og skrøbelighed. Billedet er, karakteristisk for perioden, præget af eksistentialisme og angst, mens menneskeskikkelsen, som også i andre værker med titler som *Månetilbederen* og *Den anråbende*, synes at påkalde sig kosmiske kræfter som et sindbillede på de forhåbninger, Carl-Henning Pedersen, og andre kunstnere med ham, nærrede om et nyt og frit samfund. LK

FREDE CHRISTOFFERSEN (1919-1987)

Frede Christoffersen var igennem fire årtier optaget af, hvordan han malerisk kunne omsætte lyset og farverne, der udgår fra Solen, som han anså for at være en livgivende og lysende klode med mange visuelle og optiske muligheder – især når det gjaldt dens efterbilleder. Han malede den lyse dag med den kraftfulde sol, men også aftenen og natten, hvor lyset svinder. Disse sidste malerier er mørke og dybe i tonen, som vi ser det på udstillingens maleri *Måne*, 1975, der er be- lyst af Månens kølige og blege lys, og som er i grønne og mørkeblå nuancer. Også strålebehandlingerne mod kræft på Finseninstituttet

omsatte han kunstnerisk som lys- og farvefænomener. Men solbillederne er så absolut i overtal i hans produktion, og i dem eksploderer Solen næsten som en atombombe i kraftige farver. Han var klart optaget af de koloristiske impulser fra spektralfarvernes højlys, som han fremhævede ved dels at forenkle, dels at koncentrere motivet ved at fjerne alle overflødige elementer. Frede Christoffersen søgte længe efter sit karakteristiske og konsekvente formsprog, og i begyndelsen af 1950'erne, hvor han dannede par med maleren Agnete Bjerre, fandt han denne særlige ikonografi, hvor "Flere små sole befolker billedet, og hvor der er tale om syns-ekkoer." Frede Christoffersen betragtede sin kunst som "livet bevaret gennem et materiale." Hans maleri befinder sig i feltet mellem en mere formel konstruktivism og en friere abstrakt expressionisme. LB

VILHELM BJERKE PETERSEN (1909-1957) ERIK ORTVAD (1917-2008)

En række kunstnere vendte sig bevidst væk fra denne verdens på én gang fascinerende og skrækindjagende opfindelser. De søgte i stedet ind i forestillingen om en verden hinsides tidens kuldslåede politiske klima og to verdenskriges sønderlåede illusioner: Drøm, fantasi og vision kom i høj grad også til at præge 1900-tallets kunst, ikke mindst inden for surrealismen.

Hos flere af periodens surrealistisk orienterede kunstnere gengives rummet som skræmmende, og angsten for, hvad der venter os derude, kastede også billeder af sig. Vi finder det ikke mindst hos en kunstner som Erik Ortvad, der i krigsårene skaber en række dystopiske billeder af surreel art, blandt andet *Mardrøm*, 1935, der er en kunstnerisk fortolkning af tilværelsen som et sted mellem drøm og mareridt. Dette sted er et landskab, der trækker på forestillingen om en gold og fjern planet, hvor stærkt farvede genstande, oplyst af et hysterisk hvidt lys, ligger spredt i det mørke rum. Koblingen mellem drøm, mareridt og rum er også omdrejningspunktet for Vilhelm Bjerke Petersens surrealistiske værker. GHH

JAKOB JENSEN (f. 1970)

Det er store tanker, Jakob Jensens kunst tager livtag med. Det handler ofte om komplekse fænomener som lys, tid og det uendelige rum, men hos Jakob Jensen får disse fænomener altid kunstnerisk form i enkle og undselige materialer. I den forstand er værkerne både enkle og enorme. *Universal Washline*, 2008, som handler om forholdet mellem lys og tid. Kunstneren har lånt et fotografi af stjernehimlen fra den amerikanske rumfartsorganisation NASA, trykt fotografierne på stof og hængt dem op som vasketøj. Billedets stjerner bliver oplyst af lyset uden for museet, og pludselig er det beskedne fototryk blevet til et billede på "tid" som sådan: Det lys, der trænger igennem stoffet, har bevæget sig med lysets hastighed fra solen, gennem verdensrummet og ned i billedet. *Universal Washline* er et billede af fortiden, men det er ikke anderledes end stjernehimlen uden for museet. Når vi ser mod Månen, Stjernerne og andre astronomiske fænomener, ser vi ind i fortiden, fordi lyset fra stjernerummet har været lysår undervejs. Stjernehimlen er et gammelt billede, på sin vis fortiden i nutiden, ligesom Jakob Jensens oplyste stjernebilleder. Både stjernebilledet og det univers, vi kan se med det blotte øje, er altid allerede et billede.

Disse abstrakte tanker kommer dog hurtigt ned på jorden igen i et værk som *Universal Clogs* fra 2006, der består af en el-pære og et par træsko. Maleklatter danner en lille stjernehimlen på træskoene, og dette beskedne mikrokosmos kan museumsgæsten nu læne sig ind over og se ned på, som var man en kolos af mytiske dimensioner. Det er et underfundigt, men også poetisk værk med budskab om, at både kunst og det uendelige univers kan finde form i selv de mest ydmyge ting. TVM

MARGRETE SØRENSEN (f. 1949)

Margrete Sørensen var en del af Ny Abstraktion: En gruppe af kunstnere, der ville skabe en ny fornemmelse af rum ved hjælp af abstrakte figurer på flade lærreder og i det fysiske rum. En del var optaget af utopiske drømme om et bedre og mere meningsfuldt liv. Det er muligvis en del af denne stræben, som aftegner sig i værket *Elementer*. Disse stringente, men alligevel organiske systemer, der giver indtryk af en større lovmæssighed bag det kul og akryl, som kunstneren har føjet ind i systemerne. Det er ikke så vigtigt, om cirkelformerne leder tankerne hen på planetsystemer eller mikrober under et forstørrelsesglas. Det er snarere en vekselvirkning mellem naturens orden og kunstens uorden eller særegenhed.

Flere af Margrete Sørensens værker handler om tid og rum. Disse ubegribelige størrelser får bl.a. form i værket *Tolv måneder* fra 2001, hvor tolv ure giver tiden skulpturel karakter, eller i *Elementer*-serien, hvor

sværtede og farvede former inficerer den naturvidenskabelige lov-mæssighed. Museumsdirektør ved Louisiana, Poul Erik Tøjner, har beskrevet Margrete Sørensens grafiske værker som billeder med “[...] et følsomt og stramt udtryk, der næsten altid formår at ryste det skit-seagtige af sig”.

I Margrete Sørensens *Elementer* tårner kul, grafik og akryl sammen med en matematisk defineret form. Det er en måde at betragte verden på; som et sted, hvor kunstnerisk kaos møder en abstrakt orden. I den forstand er *Elementer* ikke anderledes end alle andre naturlige fænomener, hvad enten vi vender os mod kunsten eller stjernerne. TVM

THORBJØRN LAUSTEN (f. 1945)

Thorbjørn Lausten arbejder i *Datablik* med lys i mange forskellige former og farver. Intentionen med værket har været at undersøge forbindelsen mellem lys, tid og rum. I overført forstand benytter Lausten sig af lys som medie, ligesom en kunstmaler benytter pensel og lærred. Hans værker kan virke utilnærmelige, fordi de trækker på elementer fra den abstrakte kunst, der ofte har et teoretisk perspektiv. Eksempelvis benytter han sig i høj grad af geometri og matematik som direkte inspirationskilde i lysværker, tegninger mv. Det gælder også i lysværker som *Datablik*, hvor han udnytter lyset meget konkret, f.eks. når han bruger lamper, projektører, neonlys eller Solen som sine lyskilder. Resultatet heraf er en kunstform, der er teoretisk funderet og abstrakt sanselig på samme tid. Lausten arbejder ofte sammen med fagfolk inden for atomfysikken verden i bestråbelserne på fx at visualisere noget så abstrakt som radiostråling fra solen ved hjælp af en elektronisk og datamatisk behandling.

Datablik er anskueliggør indsamlede data fra solvinden, de såkaldte Carrington Rotations, fra satelliten SOHO, der fra en position 1,5 mill., km fra Jorden registrerer forhold på og omkring Solen og sender data til Jorden. Man behøver dog ikke at sætte sig ind i ovenstående forhold for at kunne opleve *Datablik* kropsligt og sanseligt. Dets klare og intense kolorit trænger sig på og påvirker vores kroppe og omgivelser. CDL

LOTTE TAUBER LASSEN (f. 1961)

Gennem brugen af visuelle og auditive greb, store stedsspecifikke projekter og ruminstallationer undersøger Lotte Tauber Lassen det felt, hvor forestilling og virkelighed støder sammen; verdens kompleksitet og verdens skønhed. Hos Tauber Lassen krydser fiktion og virkelighed veje. Videoinstallationen *Månerejse* (2009) er karakteristisk for Lassens syn på beskueren som et aktivt og sansende væsen. Dels bliver beskueren mødt af en fin lydkomposition, der mest af alt minder om en gammel spilledåse, og dels et billedhav af et af universets smukkeste elementer: Månen. Det korte, meget poetiske og sanselige sort/hvide videoværk, der tager beskueren en tur med ud i rummet, er sammenstykket af små lys- og billedsekvenser og kan derved minde om drømmens ulogiske progression og forløb. Om en rejse i rummet, hvor stjerner, måner og sole svæver forbi i et repetitivt mønster og atmosfære.

Hos Lotte Tauber Lassen udfordres vores tanker om tid, rum, skabelse og sammenhæng; eksistens. Som udsagn stimulerer de nødvendigheden af at se indad for at kunne navigere og orientere sig i en ydre verden. CDL

JOHN OLSEN (f. 1938)

Jeg prøver at forene den kraft, jeg iagttager i naturen med skaberkraften. Kunsten er desforuden præget af lidenskabelig og eksistentiel inderlighed, og livsbekræftende frodighed blander sig med erkendelse af sammenhængen mellem vækst og forfald, og dermed al tings begyndelse og ende.

John Olsen er helt sin egen. Hans foretrukne kunstneriske udtryksform er grafikken og skulpturen. De to store grafiske tryk *Kosmisk vækst* (1992) og *Galakse* (1992) fremstår som grafiske tegn på papir og efterlader beskueren med undren og nysgerrighed i kraft af deres underfundige minimalistiske skønhed og intensitet. Hvad er det, der er på færde? Olsens værker er på én og samme tid skrøbelige og stærke tegn og gengivelser af noget, der er større end os mennesker. Som titlerne antyder, har Olsen ladet sig inspirere af naturens gigantiske mønstre og interstellare fænomener – galaksernes centrifugale bevægelse og komplekse system og den kosmiske væksts imponerende og nærmest eksplosive kraft i rummet. *Kosmisk vækst* og *Galakse* er særegne udtryk, hvor naturen og naturens gang og det fællesskab og den skæbne, vi som mennesker har til fælles med naturen, er blevet udsat for kunstnerisk bearbejdning. Olsen afsøger grænser og leder efter svar på de store eksistentielle spørgsmål gennem enkle visuelle udtryk hentet i naturen og den menneskelige fysik. I 1995 indgik *Kosmisk vækst* og *Galakse* i serien af grafiske værker fra Biennalen i Venedig 1995. CDL

STEFFEN JØRGENSEN (f. 1940)

Steffen Jørgensen er maler og grafiker og har desuden en grad i matematik fra Københavns Universitet. Sidstnævnte fags metodiske og analytiske tilgang til omverden bærer hans kvadratiske sort/hvide værker tydeligt præg af. *Fraktalhober* er et konstrukt frembragt på baggrund af et videnskabeligt matematisk grundlag og gennem geometriske projektioner. Værkerne er således en matematisk præcis og systematisk geometrisk undersøgelse af universets gåder – et bestemt og defineret forhold. Udgangspunktet for de stramme, minimalistiske og konstruktivistiske værker er som antydet matematikken. De viser tydeligt Jørgensens interesse for maleriets grammatik, hvor fraktalhober oversættes til olie og lærred, hvormed de bliver konkrete og aflæselige som visuelle fænomener. Ordnet tilfældighed.

Jørgensen føjer sig med sin reflekterende og analytiske tilgang til den konstruktivistiske linje og den nonfigurative kunst i det 20. århundredes danske kunsthistorie. Dog adskiller han sig fra de øvrige konkrete kunstnere ved at håndhæve matematiske principper i sine egne empiriske undersøgelser. Dette ses bl.a. gennem Jørgensens stjerneobservationer foretaget ved Utterslev Mose, som efterfølgende er taget under kunstnerisk behandling. Resultatet er *Fraktalhoberne* 5, 6 og 7, der således forener videnskab og sansning. CDL

MADS GAMDRUP (f. 1967)

Der er en poetisk tavshed i Mads Gamdrups værker. Hans fotografier er kendetegnet ved nysgerrighed, æstetisk stramhed, en afsøgning af genrens grænser og en meget direkte tilgang til måden at se og fremstille virkeligheden på. Billedserien *Nat* fra 1998 består af en række mennesketomme fotografier af landskaber fra bl.a. Norge og Møns Klint. På trods af deres fravær af arkitektur og biler, stress og jag refererer landskaberne til et socialt rum: til det rum, som vi kender som civilisationens, og til en søgen efter et "noget" – det usagte og ukendte. Gamdrups fotografier fra såvel USA og Norge som Møns Klint er meditative, ikke forstået som et modsvar til kunstens intellektualisering og kompleksitet, men snarere som en tilbagevenden til udgangspunktet. Dét, der ved første øjekast ligner tomhed, skærper beskuerens bevidsthed om sin egen baggrund og position i samfundet, og på den måde peger det øde landskab således tilbage til individet, der ser. Ud over værkernes rent visuelle isolation er natten også en metafor for hvile, åbenhed, stilhed og frygt. I *Nat* er mennesket stillet over for noget større – Jordens roterende og Stjernernes bevægelse. Samtidig kontrasteres fotografiets indhold af et hvidt felt uden indhold, hvilket fremmer den stilhed, billedet udtrykker, men også giver beskueren plads i værket.

For Gamdrup er tiden også et betydeligt element, både i arbejdsproces og i tanke. Værkerne er blevet til over en lang periode – og med et kamera indstillet med lang eksponeringstid. Det er således en afmålt, konkret tid, som kunstneren her har arbejdet med for at kunne vise tiden som bevægelse. CDL

KIRSTEN KLEIN (f. 1945)

Kirsten Klein er kendt for sine mennesketomme fotografier af den barske natur i Irland, Island og ikke mindst på Mors, hvor hun bor. Men i en billedserie fra den norske Finnmark vender hun blikket mod nattehimlen. For at fotografere et sælsomt lysende landskab på nattehimlen. I bidende kulde er hun gået ud i Finnmarken for at fange nordlyset; dette fascinerende himmelfænomen, hvor byger af elektronstråler fra Solen får atmosfærens atomer og molekyler til at lyse. Stjerningen i Kirsten Kleins fotografier lægger sig dog fint i tråd med hendes andre billeder fra vejrbidte egne; midt i den mest hårdføre natur finder hun skønheden, som om hårdføreheden var en forudsætning for skønheden.

Kirsten Kleins fotografier er en del af en romantisk bevægelse, der bliver ved med at vende tilbage i kunsten med fornyet kraft. Udstillingens ældste malerier af nordlys, måneskin og aftenslumring – men også Kirsten Kleins fotografier – minder os om en natur, der er større end os selv.

I sine sort/hvide fotografier har Kirsten Klein været mindre interesseret i farverne og mere i lysets stoflighed. Lyset lægger sig som et tæppe på himlen, hvor det bliver et landskab snarere end et optisk fænomen. Men fælles for Moltke, Juel og Kleins nordlysbilleder er en fascination af disse naturfænomener; i første omgang som et fænomen i sig selv, men dernæst som et billede på en romantisk stemning og irrationel følelse, som naturen og naturmotivet kan indgyde i mennesket. Det er en fascination, der kræver ro og tid, og det er muligvis derfor, at Kirsten Klein bor helt derude, hvor gadebelysningen ikke blænder for Stjernerne, Månen, og hvad der end måtte vise sig på nattehimlen. TVM

INGE LISE WESTMAN (f. 1945)

Den gennemgående motivverden i Inge Lise Westmans kunst er naturen set fra menneskelig skala, og det er også tilfældet i værkerne *Himlen set fra jorden*, *jorden set fra himlen*, 2006 og *Harens Stjernetegn*, 2006. De to store lærreder består af stænk, dryp og strøg og er holdt i overvejende sort, hvide, beige, brune og røde toner. De er abstrakte, poetiske gengivelser af kunstnerens oplevelser af naturens storslåede billeder og poesi – af universets urkræfter og rytme. Gennem et nænsomt

og poetisk undersøgende og undrende kunstnerisk formsprog fortolker Westman stjernebilleder på himlen over os. Det er derfor ikke svært at komme til at tænke på stjerne-tåger, galakser og andre himmelleger samt at reflektere over forskellen mellem mikrokosmos og makrokosmos – hvor små vi alle er. Når man står over for Westmans malerier, fornemmer man universets gigantiske skalaforhold. De er et vindue til storhed, store følelser og livets eksistentielle spørgsmål. CDL

ANDERS BRINCH (f. 1971)

Anders Brinchs værker skiller sig ud. I hans sprælske malerier *UFO Sunset*, 2007 og *Love in Space/Discodance*, 2006 mødes vi af et fabelagtigt fantasiunivers med et enormt hav af invaderende ufoer foran en orangerød solnedgang, dansende hvide rummænd og blåilla rumdyr med lange fangarme i kraftige farver på vej ind i noget, der kunne minde om et sort hul omgivet af kæmpe pailletter og plastperler. Brinchs ironiske distance og humoristiske tilgang til nihilismen er på den ene side festlig og eventyrlig og den anden side absurd ironisk og dystopisk. Brinchs farverige *UFO Sunset* og *Love in Space/Discodance* pirrer til fantasien og humoren hos både børn og voksne gennem deres umiddelbart tilgængelige budskaber og univers.

Brinch tilhører en generation af kunstnere, der gør brug af både den klassiske kunsthistorie og populærkulturen – herunder tegneserier, film og musik. Kunstnerne forholder sig til og benytter sig direkte af den brede visuelle kulturs referencer, hvor genstande sammensættes på nye og overraskende måder. CDL

NINA STEN-KNUDSEN (f. 1957)

Jeg har forsøgt at arbejde med det, der vil ske med vores klode som følge af global opvarmning. Jeg inddrager naturen som en "skræmmende" ting, eller som en ting som vi er nødt til at være opmærksomme på, fordi naturen pludselig viser sig at være større end os, selvom vi troede, at vi havde tæmmet den på alle måder.

Nina Sten-Knudsens gigantiske maleri *En taoistmunk drømmer om Andromeda-tågen eller Andromeda-tågen drømmer om en taoistmunk* (1995) er både mystisk, poetisk og fascinerende i dets måde at vise naturens og universets enorme og ubegribelige landskab og kræfter på og i kunstnerens leg med titlen for at udfolde et bestemt univers. På den lyse baggrund eller ramme, der i sig selv kan ses som et landskab, og centreret som et smalt kontrastfelt, ses et fantastisk mørkt og ubeboet univers – et mystisk tågelandskab. Dette ubegribelige element i værket kontrasteres af den noget mere begribelige taoistmunk – et billede

i billedet på transparent plast i værkets nederste højre hjørne. Her sidder munken og drømmer, mens der skues ud i tågen, hvor tankerne kan få frit løb. Herved ligger der i billedet også indskrevet en reference til tidligere tiders mytologiske kunst, hvilket føjer en anden dimension til maleriet som medie.

Overordnet set kan Sten-Knudsens arbejder ses som en øvelse i at undersøge maleriets potentiale som kunstnerisk medie. Der er ikke tale om en dyrkning af centralperspektiviske principper og rum, men i højere grad om en afsøgning af, hvordan hun kunstnerisk kan illudere en dybde, som i udgangspunktet ikke er virkelig, men af en mere metafysisk karakter. CDL

GOODIEPAL (f. 1977)

Jeg forsøger at bringe utopien tilbage i moderne computermusik og mediekunst, og det har jeg gjort siden 2001. Men det går p.t. ad helvede til, straight up. For jeg skal jo ikke være her.

Han er elsket og hadet. Beundret og foragtet for sit virke. Excentriske Goodiepal eller Gæoudjipal van den Dobbelsesteen, hvis virkelige navn er Parl Kristian Bjørn Vester, er en kontroversiel dansk/færøsk musiker og kunstner. Goodiepal har haft indflydelse på den moderne musiks udbredelse gennem radikal brug af computerteknologi og media art. Han performer og forelæser om egen værkproduktion og ideer og har besøgt mere end 150 universiteter over hele verden. Indtil for nylig har han været ansat som lærer ved Dansk Institut for Elektronisk Musik under Det Jyske Musikkonservatorium i Aarhus.

Et musikalsk planetspil er umiddelbart noget, man tror ikke eksisterer – ikke desto mindre er det, hvad kunstneren og det musikalske legebarn Goodiepal har skabt. Planetspillet er en slags gesamtkunstwerk, der består af planeter i forskellige farver og størrelser, som skal imitere universets elementer samt mindre meteoritter, nodeblade og foldeark. Værket gives liv og fremstår først som egentligt kunstværk gennem kunstnerens tilføjelse af anekdoter, musikalske performance og forelæsning. På denne måde rummer værket referencer til Pythagoras' idé om sfærenes musik, hvor planeternes bevægelse frembringer en kosmisk musik. CDL

Johannes Holbek: Astronomi, 1890-1891
Museum Jorn

ASTRONOMISKE GENSTANDE

NEWTONSK SPEJLTELESKOP, 1795

Stjernerikskerten er en såkaldt refraktor, hvor en linse er anbragt forrest i kikkerten eller teleskopet, som er den korrekte betegnelse, når det drejer sig om et astronomisk instrument.

Dette system blev opfundet af Galilei i 1609, men vanskeligheder med at fremstille store brugbare linser gjorde, at Newton i 1672 i stedet foreslog anvendelse af et spejl. Denne type slog hurtigt an, fordi slibningen af et spejl er langt nemmere end af en linse, og den dag i dag bruges Newton-teleskoper fortsat af amatørastrofomer. De første spejlteleskoper var små efter vores standard, men revolutionerede alligevel astronomien. F.eks. blev planeten Uranus opdaget af William Herschel i 1781 med et spejlteleskop af samme størrelse og design som det udstillede.

TELESKOP, U.Å.

Kikkerten fandt også hurtigt vej til søfarten. Astronomiske iagttagelser kunne bruges til bestemmelse af tid og position, og sådanne bestemmelser kunne gøres mere nøjagtigt ved brug af en kikkert. Den kunne naturligvis også anvendes til iagttagelse af landemærker, og et særlig optisk design gjorde, at den sammenfoldelige søkikkert gav et retvendt billede i modsætning til en astronomisk, som vender billedet på hovedet.

SÆT AF HIMMELSKKE HALVGLOBER, 1718

Datidens dygtige håndværkere brugte megen omhu under fremstillingen af instrumenter til astronomi og navigation, og de gjorde så meget ud af udformningen, at instrumenterne fremstår som små kunstværker i sig selv. Selve funktionen af instrumenterne var naturligvis også vigtig, og en betydelig udvikling blev iværksat for at gøre dem anvendelige til astronomiske observationer til søs, fordi pålidelige mekaniske ure var vanskelige at fremstille. Astrolabiet blev opfundet allerede i antikken og kunne bl.a. benyttes til tidsbestemmelser og var meget praktisk, idet det var transportabelt. Skiven var indgraveret med en projektion af himmelkuglens stjernebilleder og med timeinddeling i randen, og de drejelige arme blev benyttet som sigteanordninger til bestemmelse af stjernernes position, hvorfra tiden kunne udledes.

LILLE PLANETMASKINE

Planetmaskiner, det vil sige instrumenter, som kan simulere planeternes bevægelser i solsystemet, var meget populære. Især var de udbredt blandt adelen og i Europas kongehuse. Nogle var meget enkle og viste kun Månens kredsløb om Jorden, medens andre havde alle datidens kendte planeter med. De mere avancerede havde også kalenderskiver og stjernekort som kunne vise, hvilken del af stjernehimlen, der var synlig inden for en given time. Planetmaskinerne blev også kaldt »Planetarium« og er faktisk en forløber for vore dages moderne Planetarier. KB

FILM PÅ Udstillingen

På udstillingen præsenteres både en række klip fra de tidligste klassiske science fiction film og en række trailere fra nyere film inden for genrene science fiction, dokumentar (*Powers of Ten*) og komedie (*Monty Python*) samt et bud på de nyeste film. Filmmediet er det medie, der især har været med til at billedliggøre forestillingen om liv i rummet. Filmene er valgt ud fra deres tidsmæssige og tematiske sammenfald med billedkunsten, men også ud fra deres visuelle billedsprog, der til en vis grad har mange ligheder med især den nyere billedkunst.

I. 1902-1930

Le Voyage dans la lune (1902) af Georges Méliès. Filmatisering af en roman af Jules Verne (Dk: *Rejsen til månen*) (1865)
Frau im Mond (1929) af Fritz Lang
Things to Come (1936) af William Cameron Menzies

II. 1930-1968

Cat-Woman of the moon (1953) af Arthur Hilton
Flight to Mars (1951) af Lesley Selander
The Silent Star (1960) af Kurt Maetzig
The Time Travellers (1964) af Ib Melchior
Powers of Ten (1968) af Ray & Charles Eames
Star Trek (1966-69) af Gene Roddenberry

III. 1968-1980

2001: A Space Odyssey (1968) af Stanley Kubrick
Solaris (1972) af Andrei Tarkovskij
Star Wars (1977) af George Lucas
Moonraker – James Bond (1979) af Lewis Gilbert

IV. 1980-2014

Galaxy Song fra filmen *Monty Python's The Meaning of Life* (1983) af Terry Jones
Dune (1984) af David Lynch
Mission to Mars (2000) af Brian de Palma
Interstellar (kommer i 2014) af Steven Spielberg

GHH

MUSIK I Uddrag på Udstillingen

På udstillingen afspilles der uddrag af såvel store kendte historiske korværker og stykker for orkester som kammermusik, der knytter an til det kosmiske (Strauss, Nielsen, Langgaard, Holst, Bartok og Stockhausen) samt sange, der bygger på tekster af danske digtere (Ingemann og Jørgensen). Man kan høre uddrag, der tematiserer skabelsen, fra Haydns *Skabelsen* til lyde fra *The Big Bang*, men også musik, der er skrevet som filmmusik (Ligeti), ligesom et operaværk som Blomdahls *Aniara* bevæger sig ind i filmens verden. Musikken spænder fra klassisk musik og moderne kompositionsmusik til jazz og rock (spacerock):

Joseph Haydn: *Die Schöpfung (Skabelsen)*, 1798 (oratorium)
B.S. Ingemann: *Fred hviler over land og by*, 1823 (vokal)
Richard Strauss: *Also Sprach Zarathustra (Således talte Zarathustra)*, 1896. Tema i filmen *2001 Space Odyssey*, 1968 (orkester)
Johannes Jørgensen: *Imellem nattens stjerner*, u.å. (vokal) Carl Nielsen: *Helios-Ouverture*, Opus 17, 1903 (orkester)
Gustav Holst: *The Planets*, Op. 32, (*Planeterne*), 1914-16 (orkester)
Rued Langgaard: *Sfærernes musik*, 1916-18 (orkester)
Béla Bartok: *Musik for strygere, percussion og celeste*, 1936 (orkester)
Karl Birger Blomdahl: *Aniara*, 1953 (opera)
György Ligeti: *Lux Aeterna*, 1966. Musik til Stanley Kubricks *2001: A Space Odyssey* fra 1968) (vocal)
Karl Heinz Stockhausen: *Tierkreis (Dyrekreds)*, 1974-75 (kammermusik)
Pulsar lyd nær supernovaen Velas centrum med eksplosionen af småpartikler i en massiv stjerne for ca. 10.000 år siden
John D. Cramer: *The Sound of the Big Bang*, 2003
Frank Sinatra: *Fly me to the moon*, 1954
Pink Floyd: *Interstellar Overdrive*, 1966
David Bowie: *Space oddity*, 1969
Hawkwind: *Silver Machine*, 1972
Cantina band, 1977 (Tema i filmen *Star Wars*)
Muse: *Supermassive Black Hole*, 2006
Goodiepal live Malmø, 2007

GHH

HIMMELGÅDER

Dansk kunst og astronomi 1780-2010

©Fuglsang Kunstmuseum, Fyns Kunstmuseum og forfatterne 2011

Udstillingskoncept: Gertrud Hvidberg-Hansen og Gertrud Oelsner

Tekster: Karsten Bomholt, Lisbeth Bonde, Anne Gregersen, Gertrud Hvidberg-Hansen, Lotte Korshøj, Charlotte Dyrberg Lassen, Theis Vallø Madsen, Hanne Lundgren Nielsen og Gertrud Oelsner

Grafisk tilrettelæggelse og produktion: Winther Grafik

Udstillingsprojektet har modtaget støtte fra:

A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal

Augustinus Fonden

Beckett-Fonden

Dronning Margrethe og Prins Henriks Fond

Gangstedfonden

Guldborgsund Kommune

Kulturarsstyrelsen

Lillian og Dan Finks Fond

Lizzie og Ejler Ruges Kunstfond

Lolland Kommune

Nicolai og Felix Fonden

Nordea-fonden

Region Sjælland

Topdanmark Fonden

Vordingborg Kommune

Aage og Johanne Louis-Hansens Fond

Omvisninger kan bookes ved henvendelse til de respektive museer. Udstillingen ledsages af et omfattende formidlingsprogram, som kan ses på museernes hjemmeside.

I forbindelse med udstillingen udgives et rigt illustreret bogværk.

220 sider, pris 225 kr.

Omslag: Steffen Jørgensen, *Fraktalhob 7*, 2004

Privateje

Fuglsang Kunstmuseum

Tel. +45 54 78 14 14

post@fuglsangkunstmuseum.dk

www.fuglsangkunstmuseum.dk

Fyns Kunstmuseum

Tel. 65 51 46 01

museum@odense.dk

www.museum.odense.dk